

**Remonstrance, of vertoogh, by die van Leyden den heeren
ridderschappen ende steden, representerende de Staten
slants van Hollandt, in Februario 1582, hare medelidmaten
ghedaen, nopende**

<https://hdl.handle.net/1874/9386>

Am 10 Dec 1882

REMONSTRANCE,

Of vertoogh, by die van
Leyden den Heeren Ridderfchappen
ende Steden, representerende de Staten Slandts
van Hollandt, in Februario 1582. hare mede-
Lidmaten ghedaen, nopende 't verhandelde der
Predicanten, in den laetst-voorleden Somer
tot Middelborgh in het Nationael Synodus (so
zy 't noemen) vergadert gheweest
zijnde, met den gevolge
van dien.

Am 10

Ghedrukt na de Coptie/ in het Jaer
onfes Heeren: M: D: XCVII:

Aen den Lesfer.

Soudet oock recht zyn, vriendlijke Lesfer, dat men een Keerse in der nacht lichtende, onder een Coren-maet stolpte? soude men foodanighen Leytsman tot de dier-gekochte vryheyt als Leyden is, ander Steden niet tot een heylsamen aenleydinge laten verstrecken? Soude die Stadt Leyden op soo loslijcken Berge tot een toevlucht ende berginge van de gemeene Lants vryheyt verborgen mogen blijven? dat zy verre. Nu my middel ter handen is gekomen, om die te laten zyn tot een exempel van allen anderen: sonderlinge na dien ick miraculeus daer aen zy gekomen. Ick hadde te doen in den huuse van een dagelijcx gedeputeerde, zijnde in de Staten van Hollant. Daer was niemand voor de hant, de navolgende Remonstratie lagh op een Cantoor; ick sagh den Tytel, stak se in mijn boesem, trat te rugge na huys, ende copieerde se, twelk gedaen, gingh weder in 't selve huys, dede mijn bootschap, ende liet heymelijck die principale Remonstrantie, ghedruct wesende, daer liggen. Ben ick hier in een dief? vergevet my om u selfs nut, ja om 't ghemeen besten wille. Maer ist dieverie dat een keerse aen den anderen wort ontfeken? Wat schaet dat het licht van d' eerste keerse? niet. Wat sal u dit licht van dese keerse baten? Veel, O veel: wildy maer tot dit licht u oogen openen, die vryheits aert verstaen, haer helpen vorderen, by wettige wegen, tot minderinge van partij-schap, meerderingh van eendracht, ende verskeringe der aengevochten Nederlanden. Dat gunne u Godt, A M E N.

Noch aen den Leser.

NAdemael, beminde Leser, dat dese tweede Keerse seer vermindert is, soo heeft het my goet gedocht, dese derde aen de tweede te ontficken, aeler sy heel vergaet, op dat alle Overheyt verlicht ende geleert mach worden, van het schoon vertoogh, dat die van Leyden haer mede-lidtmaten haer gedaen hebben, op dat sy alle haren name mochten behouden; dat is, Overheyt ende geen Vassalen ende Onderdanen en souden worden, ende dienen den genen, die nu haer selven voor Dienaers uytgeven.

Ick wil my nu keeren tot den Predicanten, ende haer met desen vermaent hebben, dat sy haren name voldoen, daer mede dat sy ghe-noemt worden, dat is, Dienaren ende geen Oversten. Dat sy willen te vreden zyn met haren dienst, ende dienen den ghenen die haer tot dienst aenghenomen hebben, ende en steken haer niet (buyten haren dienst) in den dienst ofte ampt der Overheyt, maer dat sy haer alleen houden aen dat Woordt Gods: Ende wie u niet en ontfanght, ofte niet en begeert te hooren, daer gaet van daen, ende en maect geen beroerte, om in ander Luyden gehuyrde huysen ofte plaetsen te gaen tegen haren danck, maer gebruyckt veel liever de leeringe ons Heeten Jesu Christi, ende het ghebruyck der Apostelen: Schuddet stof van uwe voeten ende kleederen, gelijk wy lesen; *Mat. 10. 14. Mar. 6. 11. Luc. 9. 5. ende 10, 11. Act. 13. 51. ende 18. 6.*

Ende en wilt u oock niet schoeyen met de schoen die de Papen (tegen haren danck) in dese Landen hebben moeten laten staen.

Maer weest gheschoeyt met de Schoen daer den Apostel Paulus mentie af maect, *Eph. 6, 15*, dat ghy bereyt zijt tot den Evangelium (merck) des vreden.

Ten laetsten, soo bidde ick eenen yegelijcken die dese Letteren sul-len sien ofte hooren lesen, dat sy van herten voor de Overheyt willen bidden, op dat God haer wil begaven met wijsheyt (het welck eenen kostelijcken schat is. Want Salomon geen meerder schat van God en wiste te begeeren, (so wy lesen) *3. Regum 3, 9*, om te regeeren, op dat wy geruft ende stille leven mogen, in alle Godsaligheyt ende eerlijck-heyte. Want dat is goet ende oock aenghenaem voor Godt onsen Sa-lighmaker, die daer begeert dat alle menschen saligh worden, ende tot de kennisse der waarheyt komen, &c. Leest het nayolgende met verstant. Vact wel.

Aen mijne E. Ed. Heeren, mijne Heeren
de Staten Slants van Hollandt.

Mijne Heeren / soo dicht wy den noot / die onse bedroef de / doch al-
derlieffste Vaderland / aen ofte opleyt / aensien / ende bemercken de
uyterste ruine van ons allen / soo niet by tyds tot den zant / die niet al-
leen rontom ons / maer oock van binnen ontfeken is / wy te bluffchen ;
toegelopen en wort / daer mede wy ons dan te dickmaelder moeten be-
kommeren / als wy 't byer nader geboelt hebben : Geest het ons groot
wonder dat hier van de slaeg-liederen ende redenen niet alleen de stra-
ten / maer alle de wereldt vol is . Ende dat nochtans wy sien tot de be-
terschap ende verlichtinge eens sulcken quaets so weynich wijs heyt /
sozghvuldicheyts ende naersticheyts ghepleecht te worden . Aen onser
zijde derben wy by seggen / dat de naersticheyt ende sozghvuldige man-
nelijcheyt / die wy / met het verlies van soo veel duysenden (als yder
man bekent) dooz Gods gracie bewesen hebben / wy niet gaern en sou-
den verhallen sien . Ghelijck wy oock hopen dat een pghelijck van u /
mijne Heeren / gaern in sijn respect betrachten soude : ende en hebben
daer aen niet te twijfelen . Maer alsoo aller saken opkomstes de wijs-
heyt een Moeder is : hebben wy / soo veel ons aengaet / niet / dat wy ons
derhalben souden toeschrijven ofte beroemen mogen / van God den al-
mogenden dootmoedig te danken / dat hy in onse slechticheyt sijnen woon-
deren raet bewesen heeft . Niet te min / soo deur menschelijcke voorzich-
ticheyt / yet / als sonder twijfel veel (dewyl de goetheyt Gods sijne goe-
de gabe der wijs heyt der menschelijcker nature tot een boornaem be-
hulp ingeplantet heeft) ons soude mogen geholpen worden : soo weten
wy doch dat een yder man deser en aller gaben niet meer dan alleen soo
veel en heeft / als hem van Godt toegemeten is . Ende also wy so verre
geleert zijn deur de erbarentheyt / (d'welck de beste meesterse der on-
wijsen is) dat wy konnen afmeten de kleynicheyt onser wetenschap /
willen wy de selve andere / van mijn Heeren / gaerne toeschicken : Die
wy bekennen / als met sekerpsinnicheyt begaet zijnde / in verscheiden
wetenschap opgheboedet / ende dooz gestadigen handel van saken / wijs-
heyt verkreget te hebben . Nochtans dewyl in den gemeenen zant nie-
mant hem en behoort stil te houden / die niet dooz een trouwloos lit van
der gemeente tot sijn eppen verderf soude willen gehouden werden : soo
hebben wy die (alsoo te spreken) tot mede-wachters neffens u mijne
Heeren van God geseit zijn / niet konnen laten / ons van onse behoortlic-
ke plicht te quijten : ende in uwe wijsse vergaderinghe wel willen toe-
brengen / wat onsen eenboudigen raet tot gemeenen hulp (meer als wy
hopen dooz Gods genadige schickinge om sijn werck eenmael aen ons
bewesen / grooter te maken / als wyt eygener geschicktheyt) onder rebe-
rentie van mijn Heeren / gesloten heeft .

Onser

Onser en is niemant soo slecht / die des algemeenen Landts brant niet gewaar en is geworden : die het niet en siet / is onsinlich : die het onrecht geſchieden / ſoo hy als een mede-brant-ſtichter gehouden werde : maer die nu ſulcke zijn/laten haer haest kennen. Ende (dat onder correctie geſproken zy) wy houden alſoo/ dat niet Hollandt alleen/maer 't gheheele Land daerom in noot is : dat die het achten ſouden/gheben wel acht op de ſaken/maer sy procederen op dien doet niet / waer mede men ſoude mogen konnen om de vzuchten te ghenieten die by allen vromen/met ſoo veel arbejts/met het zweet/ ja met het merck der armen/ ende met ſoo menich dierbaer hooft behoſaget zijn/ ſoo deerlijcken verwacht worden.

Hier en willen wy noch niet ſeggen/ dat een yder ſijn eygen huys be-
 waernde/moet verlozen gaen/ daer wy van d. n. gemeenen brant tſamen
 miringht zijn : Wy willen oock ſ wyghen dat die 't begonnen ſpel als
 gewonnen achter/ ſelden plach victorie daer van te brengen : want den
 tijdt leert haest of oock een kindt ſijn volle was dom heeft. In ſomma
 waer dat eene krankheyt voor krankheyt bekent / ende de oorſaken
 des krankhejts notoir zijn / daer kan wel een tamelijck Medecijn eer
 aen ſijne Curen begaen. Dan ons heeft een krankheyt bevangen : een
 heylige krankheyt der opinien : waer mede wy malkander verteren-
 de / ſullen ten laetſten ſelf verteert werden / by aldien wy niet in tijts
 raet en gebuyck n. Goeden raedt is hier dier / ende ſoo veel te dierder
 als weynich yemant deſe ſijne krankheyt bekennen wil. Dat ons van
 deſe bekentemiff: af hout/ is den Erf-tobenaer / die dooz ſijns vergifti-
 gen Baſiliſkiſchen aenſien den ganſchen aectbodem inde doot gebzacht
 heeft. Deſe wyt ouden haet die hy tegens den eeuwigen Schepper en-
 de ſijne ſchepſelen geſwolgen heeft/en kan niet ruſten te verderben ende
 woeren/ ſoo wat tot behoudenis dienen maech. Hy nu / daer hy wyt ſij-
 nen moordadigen moet in deſe Landen met water/blam ende vper/ ſoo
 laige gewoedet hadde/ dat het God ten laetſten verdruten heeft / alſoo
 dat dooz ſijn onwyrſprekelijche gratie/onſe bekoelde oogen ſo wijt open
 gedaen zijn/ dat wy met Pilato niet langer begeert en hebben ten Ghe-
 rechte te ſitten ; heeft hy eenen nieuwen raet gebonden / nieuwen onſe
 oogen / maer die hy van outs-her wel heeft weten te practeren / ende
 heeft het vergift wyt ſynder Buſſe langer niet in bitterheyt / maer met
 nieuwen moſt vermenght/te drincken willen geben. Smakende na die
 goede Muſcadel / daer mede de eeuwige wijs heyt hare gaſten vrolijck
 te maken pleecht/ ende in den bliſſenden Beket ingheſchoncken/daer
 mede de brant-offeren op den Altaer des Heeren aengedient worden.
 Hier mede heeft hy van aenbegin niet de roecheloos / wilde ende moet-
 willige Werelt / maer den genen die eenen erſt tot God/ende Godde-
 lijche ſaken hadden/altijt bedrogen ghadt : erde heeft de waerheyt met
 den

den schijn der waerheyt / de Godsalige eenicheyt niet een verbloemde eenicheyt / verborgh / vertreden / ende te gronde ghebracht. Soo heeft Christus als een verachter der Keyserl. Majesteit / eenen schandighen doot sterben / d' Apostelen als oproebers lieden / alle Christenen als ketters / moept-makers / ende eygen-sinnige menschen verbolgt werden moeten : ende dat niet anders als om God eenen dienst te doen.

Saulus (in sijne religie anders onstraffelijck) heeft om de Wer des Heeren niet verbolgh ge- pbert gehad. Den grooten Constantijn heeft om de Christelijcke religie pberende / den Paus sijnen stoel geset / daer hem Karel de Groote volgende op verheben heeft / tot groot verdriet der armer verdupbelder Christenheyt. Van welcken Pauslijcken bant soo wy nu dooz Gods gracie (als geroert) ontbonden geworden sijn : sijn sommige ernst-haftige Luyden / dooz haren onberstandighen pber weder opgeweckt : niet nochtans om peinant tot de valsche Leer / als de Paus gedaen hadde / te drijven : maer om de Overheyt aen te porren / als dien behoort den waren Gods-dienst niet hare macht booz te staen. Niet merckende dat de beginselen des Pausdoms niet geweest en sijn om eenen valschen Gods-dienst aen te rechten / maer om den selven ge-loove / soo booz de ghewoeghde afgrijpselijckheyt des Pausdoms bekent werde / in alder neersichheyt in te dringen. Van dit bedwangh / ende geen ander dinc / is de rechte moeder des Pausdoms gheweest / waer dooz hy ghestegen is / boven al dat Godt ende Majesteit gendeens wert. Ende en is geen Gods-dienst soo verbloecht gheweest / dien hy niet dese middelen niet heeft inboeren ende hant-houden mogen : dewijle hy alle Hoogheden onder de voeten hadde / ende niemant / soo lief hem sijn lijf / eer ende goet was / hem tegenspreken dorste. Dit al aemmerckende ende behindende / dat deur de stercke deser tiranchheyt van opinten / soo veel dupsent ende dupsend-dupsenden doot gebliven sijn ; hebben wy liever Godt onsen behoeder de eere / die hem toekomt / te laten : ende ons in onse swackheit booz sijne hooge Majesteit te versotmoedigen / dan dat wy / in bzeemde opinie / ons sterck houdende / andere souden bedroeben / in 't gunt daer in wy gaerne bekennen / dattet ons falieren mach. Ende wy dancken God deser kennisse : sijn oock daeromme wel rijpelijcken gherefolbeert en ghesloten / dat wy tot geenem Religions-dwangh / in 't kleyn noch in 't groot / noch tot eenige Statuten ofte Decreten daer her streckende / aen te nemen / souden verstaen willen. Waer dooz of wel eenighheyt der liberteyt in eenen waren gelsabe gesacht woort : nochtans wetende dat rechte eenicheyt niet en kan in dwangh bestaen : ende ver-socht hebbende dat dooz soodanige eenicheyt / liberteyt gebonden is / om de menschen / sonder weder spreken te volgen ghenoodicht zijnde / in alle Barbarischer onwetentheyt te voeren : werden wy by ewarenthepdt gedrongen metten Esel soo wijs te sijn / dat wy ons verhoeden / daer wy ons eenmael aen de gevangene liberteyt soo doodlijck gestooten hebben.

Ende

Ende of wel de ghemeente / als Esels/ ooren hebbende / daer hy soude
 mogen ghetogen worden : nochtans of haren vele des Engels swaert
 tegens Balaam wtgestreke / in booskeden tijden mogen gesien hebben/
 des mach een pder Al dan sin hert gherupgenisse geben / alrij weten wy
 soo veel wel dat de ghemeente den last in de ghedwongene eenichheit soo
 hert ghedwont heeft dat wy henlieden in den woegh der (als sy verstaen
 souden) gebangener vryheyt / niet souden te brengen weten. Contrarie
 booz oogten siende/ dat sy veel eer souden versuist worden/ ofte ten min-
 sten niet onlusten den Esels trat houden / op den woegh daer in wy be-
 hooren en insoeren eendrachtigh zijn / om tot den brant in aller haesten
 toe te loopen. Ende dagelijck hoorende/ dat wy velen gheseyt woort / hoe
 dat wy 't booz onsen kinderen verantwoorden souden moghen / soo sy
 fallen sien het groote verderf daer in sy dooz ons gekomen zijn: Ende
 waerom doch? Om vryheyt der constantie? Die wy tegenwoordich
 (mochten sy seggen) sien ghevanghen te zijn. Wy bidden God/ die ons
 wt de handen der vyanden verlost heeft/ dat wy na den opset onses her-
 ten/ ons boozsende / alsoo moghen voortgaen / dat onse kinderen sulix
 ober ons met recht niet te klagen en hebben. Dan soo wy ons hoort op-
 beurende / saghen dat het alsoo met onsen kinderen gingh : wy souden
 voorzaeck hebben ons met hen te bedroeben / ende henlieden niet te be-
 straffen weten. Want alst al gesept is/ dat onsen nakomelingen niet en
 sal mogen verborzen blijven / wy hebben ons met recht vindicerende
 ende onttreckende der Spaenscher wreedtheyt / te samen verbonden:
 Lieber waer toe? ist om eenige particuliere Religie alleen te soberen/
 te beweeren/ende in vryheyt te bestren/ alle die in 't stuck van regerin-
 ge / niet eenich aenmercken verheert hebben / weten dat het eerste vyer
 onses elendigen brants/ met het branden/ blaken/ ende wozen der Ket-
 teren aengestelen is. Hier hebben wy ons niet tegen geset/ als dat sy
 geen Ketters en waren : maer wy hebben ghesusintert dat de Kette-
 ren/ ende met namen de Weder-dooperen ende Sacramenterers / soo
 wy die doen ter tijdt selfs gendemt hebben/ niet en behoorden met sulcke
 manieren/ als na 't advijs des Ecclesiastiquen/ delghende de bloedighe
 Placcaten/ getraecteert te worden : oech alle belsef de Magistraten be-
 swaerlijcken vallende/ dat sy moesten Executeurs zijn ober hare goede
 vrienden : die sy upterlijcken niet te bestraffen en wisten / alleen na den
 appetijt der censuren van de genoemde Geestelijcken. Het welcke alsoo
 ons/ op onse menighboudige klachten/ niet heeft mogen afgedaen wo-
 den : hebben wy/ met recht/ ons in onbrede ghestelt ober den inbreuck
 onser Privilegien/ vant besten ende rechten. Middeler-tijt heeft God
 genade ghegeven/ dat de opgegane waerheyt / altemet meer ende meer/
 verschonen is : ende dat de ghenoemde Ketteren / een pder wt haren
 Winckel/ booz-getreden zijn. Ober 't welck wel groote bloet-stortinghe
 gevolght is / oech niet consent ende toedoen van vele van ons ende onse
 vrienden:

vrienden : maer ten lesten heeft die goedertierne Godt in deser Pro-
 vintie byzheyt gegeven / ende ons gesterckt dat wy tegen den vyant tot
 noch toe het Lant behouden hebben. Die ons hier toe geholpen hebben:
 die haer lijf ende leven by ons gewaeght hebben : die op onse Poozten/
 Westen / of waer 't van doen was / als Duplen ghearbeyt / ende met
 Lecuwen-harten gestaen hebben / dat en zijn niet altemael luyden van
 eender gesintheyt : maer veel zijn daer onder geweest / die nu sommige
 (dewelsche het weynighste by ons opgheset hebben) gaerne souden / alst
 schijnt/benaut sien. Ende in deser verscherpentheyt van gesintheden/
 zijn wy soo eenich in der ghemene sake geblyven / dat oock onse nabue-
 ren (overmits de Spaensche vrientschap onse vyanden geworden zijn-
 de) hoewel sy ten deel contrarie van ons gesint waren / als doende pro-
 fessie van de Catholijche Religie/ nochtans verweckt dooz onse beleef-
 heyt/haer niet ons vereenicht ende vriendelijck arcoort ghemaecht heb-
 ben/waer in dan? Pamelijcken om Lant-vrede te houden/ende sonder
 respect van Religie/ elki-anderen tegens alle ghewelt ende oberdaet der
 vyanden te helpen / te schutten / ende te beschermen. Alle de ghene die
 welke de Pacificatie van Gent / de acten der Gecommitteerden tot
 Keulen / ende het advijs van de particuliere Provincien aen de Gene-
 raliteyt ober-gefonten/gesien ende deur-tast hebben/ sullen wel konnen
 gheboelen/dat onser aller meeninge niet anders gheweest en is/ als dat
 noch den eenen noch den anderen om sijn Religie eenich leet aengedaen
 soude werden. Niemandt wil dit ons alsoo afnemen / rechts of wy ee-
 nige andere Religie/vooz die tegenwoordich alhier gheererteert woordt/
 lauderen/ ofte begeeren souden ingeboert te hebben : dan wy zijn schul-
 dich/ soo lief ons Godt is / dien wy tot een getuyge aengheroepen heb-
 ben : ende soo waerd ons onse eere is / die eens verlozen / niet weder te
 krijgen is / onberzekelijcken te houden / wat wy eens belooft ende ghe-
 swozen hebben. Ende wy en binden gheen macht waer wyt wy straffe-
 lijk teghens dien procederen souden / die/ haer in haren Bozgerlijcken
 handel ende wandel niet anders als eerbaerlijcken hen met ons te dra-
 gen/bevonden woerden. Wy konnen oock niet anders verstaen / als dat
 het tot conservatie der Politien beter is / dat een pegelijck sijn opinie int
 particulier bespoudende/wy alle ghelijck vereenicht blijven/ om de ghe-
 meene sake te bebozderen/ daer toe dan een pegelijck / 't zy met Contri-
 butien/ofte anders/soo veel te williger/ ende van herten genepghder sal
 bevonden worden/ als hy siet dat het om byzheyt der conscientie te doen
 is/ dat het hem selfs aengaet / dat hem den Beul van den neck gheveert
 sal woerden : dan dat wy dooz gedwongene eenighheit/ niet veel nieuwe
 Decreten/ende scherpe Placcaten/met schelden ende ketteren onsen na-
 buren ende verwanten/ ja mogelijck de Vrouwen in onse armen/de kin-
 deren van onsen eygen bloede/wy swijgen die luyden van onse Burger-
 schap/daer ober wy al? VADEREN gestelt zijn/ verbitteren tot onsen haet
 ver-

herwecken/ ende af heerigh van ons maken souden. **Mijn Heeren** wil-
 len haer niet verbaeten laten / soo wy het hier in te langer maken / om
 dat het niet korte woorden niet wygeleyt kan worden : want het is de
 eerste trap/ waer booz wy tot het inwendige byer upt te blusfchen / sou-
 den opsklimmen mogen : als soo wy / namentlijcken / water ende geen
 olve in 't byer en gieten/ seker zijnde dat daer het om ketteris upt te ro-
 den/ te doen is / geen beter middelen sy als koelicheit : want wy heb-
 ben diekwoils gesehen/ dat diens Boecken wepnich geacht waren/ als van
 eerst in aensien quamen/ ende ghesocht werden / als de Auteurs ver-
 volgh leden/ ende gekettert werden. Het waer wel te wenschen dat een
 pegelijcken tot eenicheyt der ware kentenisse mochte gebracht werden :
Maer wie anders sal 't kint als de Moeder baren ? sal de soon/ upt an-
 der macht/ als der naturen/ elders/ als van des Vaders zaet/ gebozen
 mogen worden ? ende niet wat kracht sal dat kint/ noch ongebozen / in
 sijns Vaders erbe ingeset mogen worden ? boozwaer dewijl der geloov-
 bigen het minste deel op der Werden wesen sal/ na 't Woort des Heeren/
 dat niet faelgeren kan : soo konnen wy ons qualijck inbeelden/ dat niet
 eenigh gedrangh/ of toedoen des machts van de Overicheyt (der welc-
 ker auctoriteyt men hier in 't abuseren / vallen tijden ghepooght heeft)
 geheel de Gemieerde Provincien/ soude Christenen ghemaect mogen
 worden/maer wel onder den naem van Christenen/ een Werelt vol boose
 huychelaers/ daer deur den grooten naem onses des Heeren gelastert sy
 selfs niet te beter/ dan wel soo veel te arger worden souden/ alst beter is
 booz een ongelooghich mensch/ als booz een huychelaer upt te gaen/ ende
 de gemeente soude van een Werelt der quaetwilligen verbult worden/
 booz welke men altijd soude moeten in sozge staen / dat sy luden/ die
 onse Keligie in den gront niet meer respiceren / als wy 't Paus dom ge-
 daen hebben/ ons mochten na pogen te doen / 't selve wy niet den Pau-
 selijcken drangh gedaen hebben : Ende die indien souden byzoner zyn/
 dat sy hare Keligie niet verpisen / ende nochtans haer teghen ons niet
 souden stellen willen/ souden wy quijt gaen/ ende ons in onse benaetheyt
 van meerder hulp berooft sien moeten. 't Welck ende alle 't boozschre-
 ven wel boozsichtelijcken bewegende de Doetschappey deser Provin-
 cie : ende merckende dat het na gelegentheyte des tijts ende der Lande/
 niet sonder het onderste boben te setten/ gepracticeert soude mogen wor-
 den/ bewijzen sy alle gelijck metter daet/ hoe wepnich gheballens sy aen
 desen praet van Keligiens-drangh hebben : het eenige exempel vande
 Blaccaten tegens de ketterische Boecken / mach ons hier in ghenoech
 doen : 't welck wel/ conforin des by eenen ghenoeinden Synodo gede-
 creteerde/ in belen Steden afgelesen is : maer in 't executeren thoonen
 sy wel al gelijck/ doelt niemant uptgefondert / hun me pninge contrarie
 te zyn. **Drijselich** daer inne haer dragende/ dat sy gedoogen dat by haer-
 lieden het quaetste gesproken wort/ ende gelijke wel doen het beste. **Maer**
 dewijl

delwijl sulcke dingen nergens toe en tenderen / als tot verklepninge der
 auctoriteyt van de Oberheyt : wy bevinden/ soo veel ons aengaet/ be-
 ter te zijn/ dat wy sulcke dingen gantsch ende t' eenemael af- slaen / als
 dat wy deselbe aen-nemende / daer mede ghelijck als in een batament
 spelen souden.

En tot u luyden / die ghy met uwe Actis Synodalibus her vooz
 treet/willen wy ons wenden/ ende hoort bescheyt geben/ waerom ons de
 selbe in geenderley wijs aen te nemen/ geraden is. Ende soo wy u vza-
 gen uyt wat macht? met wat auctoriteyt? ende ten welken sijne ghy
 ons deselbe opdzingen wilt? sult ghy dan antwoorzen/ dat u de macht
 van Godt/ de auctoriteyt van de Oberheyt her-komt? Wat macht u
 luyden van Godt gegeven is/ daer van en is ons tot noch toe so veel niet
 gebleken/ dat wy gelooven konnen dat u Godt/ de Oberheyt te beheeren/
 soude tot Dienaers gestelt hebben : Ende van de Oberheyt / die u tot
 een Synodo gheauthoriseert soude hebben/ en is ons noch tot alijt geen
 goet bescheyt gedaen.

Wy hebben wel gehoozt/ ende konnen selfs lesen/ dat het vooz een Ra-
 tionael Synodus uytgaet/ als daer vooz ghy 't houdt : maer vele/ en-
 de onder dien wy niet also met u luyden. Want soo het Rationael zijn
 soude/ soo waer vooz eerst/ ende boben al van noode/ dat het hooft vande
 Ratie/ 't selbe beschreiben / bestemt ende gheapprobeert hadde : als de
 Scribenten/ waer tegen ghy selfs niet en hebt/ klaerlijck betuygen. Het
 hooft van de Ratie/ daer ober dit Synodus als Rationael strecken sou-
 de/ zijn de Generale Staten / by welke wettelijke vergaderinghe wy
 niet ghelooven en konnen dat het Synodus sal beschreiben zijn. Ende
 heeft het by den selven Heeren Generale Staten niet mogen beschreiben
 worden/ om dat haer Hocheden niet aling te samen komen: soo hadden sy
 billijk die van het Synodo daer op behooren te wachten / wanneer sy
 wilden dat den naem van Rationael kracht ghewinnen soude. Van
 selfs dat Synodus heeft den Staten de maet geset / die het billijk van
 haer Hooghheit ontfanghen soude hebben/ in dien dat het selbe den staet
 der Heeren Staten gestelt heeft/ mede brengende/ hoe dat een pder Pro-
 vincie in het Synodo Rationael souden gerespecteert worden. Wat nu
 de Provinciale Staten een pder in sijn respect tot de verschrybinge des-
 ses Rationalen Synodi ghedaen hebben / dat sal een pder in den zinnen
 best weten : Van deser Provincie mogen wy spreken / dat wy niet en
 verstaen/ hoe dat oock sulcke verschrybinge met wettelicken consent des-
 ser Provincien soude geschiet zijn : Daer in wy als een mede-lidmaet
 der selver Staten / tot noch toe onse consent niet ghegheben en hebben.
 Seght ghy dat wy daer van te beschulotigen zijn : of wy u dan vzaech-
 den / of wy 't alleen zijn die het voozschreiben Synodo niet geapproveert
 en hebben? soud ghy daer ja toe seggen dorben? Wy konnen niet waer-
 heyt affimeren/ dat her alsoo niet en zy : daer wy oock niet eene Stad
 en sien

en sien die den inhoud van dien te effectueren/ doentlic bint. Van de practijcken verstaen wy wel/ die de sommigen niet hebben konnen heymelijc houden/ als sy daer teghen waren dat eenige Predicant op eene sekerre plaetse sonder haer voozgaende abbijs gestelt was. Also meenedemen salmen hem allengstiens in de possessie geben : over 't welck wy liever by tijts voozsien willen/ om de possessie te weeren/ als dat wy de selve te benemen/ onsen hinderen soo veel moeyren/ als wy tegens den verpletten Pausdom gehad hebben/ souden achter laten. Niettemin wy koment u luyden wel ten besten afnemen/ ende houdent daer vooz dat ghy 't niet anders als wel en meent / om het hooft met den gheleelich lichaeme te salmen in een hope te bzingen : van men heeft dickmaels gesien dat een Herder sijn verdoolde Schapen al te hert nadzibende/ de selve verlozen heeft / niet dien dat hy die meende weder te rechte te bzingen. Uyt goeder meeninge ist gheschiet / dat de Keiser Constantijn den Paus van Rome/ doe ter tijdt noch niet soo gheheel ontfaber in der Leere zijnde/ het rijck van Italien ingegeven heeft : maer dit en hebben ooch selfs sommighe van de Geestelicke/ noch weynigh vooz onse tijden/ niet vooz goet prijzen konnen. Ende hier dooz ist gheschiet/ dat ten laetsten de Cudde den Wolven is bevolen geworden. Gelyck wy dan ooch gesien hebben waerachtich te sijn/ dat de Rijckdommen der Kercken/ die uyt goeder meeninge van religie gebaert waren/ eyndelijcken de Moeder verflonden hebben. Wie isser van ons tot sijnen Jaren gekomen / die niet gehoort en heeft/ dat de Herders uyt een pverige meynunge den blaffen den Honden soo lanc ende soo veel ten ooren geblasen hebben / om dat verdoolde Schaepe weder in te drijden / dat (eplac) der Schapen een groot getal by den Honden ghevreten worden? Ende wat sal men doch van goeder meyninghe/ wat van goeder intentie spreken. Ist niet uyt goeder meyninghe gheschiet / dat goetherdige menschen/ haers Vaders Hups/ Lant en zand verlatende/ in wildernissen ghegaen/ haer met arbeyt geneert/ een slecht/ stimpel sleet/ alleen vooz de koude genoeg zijnde/ aengetogen/ in bierentwintigh uren eens slecht/ ende wel soberlich ghegeten hebben/ geslapen als gewaecht hebben/ ende eenen onberispelicken wandel geboert hebben? Maer als dit tot een regel-werck gheworden is/ heeft Godt wel getoont wat gheballen hy aen menschen insettingen gehad heeft. Die wel eer eenen Christoffel verstert heeft/ tot een voozbeelt/ des soo den naem Christi niet recht dzagen mocht/ heeft voozwaer een prijelijck intentie gehad : gelyck den meestendeel van dien/ soo de heyligen/ tot een goet exempel/ in 't eerst den menschen vooz-ghebeeldet hebben : maer ten laetsten wat isser uyt gheworden? anders/ dan een onnutte plantage/ een verbloecten Boom : die wy by onsen tijden uytgeroep siende/ hebben ons vooz te sien/ dat wy niet weder in ghelijcke/ ofte meerder inconuenient en vallen : Ende dat wy de stompe Koede niet wech gewoopen hebben/ om dat wy op ons een scharper halen souden.

den. Sulcke ende diergelijcke exempelen/daer upt wy als met de hand
 tasten konnen/ hoe dat hem altijt den mensch aen hem selven bergaep/
 ende met sijn epgen meeninge/ hoe goet die oock was voortgaende/ ver-
 doolt is : wy aenmerckende/en konnen niet verstaen/waerom wy niet
 uwen Synodo (verstaet het niet qualijck soo wy de waerheyt spreken)
 ons nieuwe stricken souden aenleggen laten. Want ist Gods Woordt
 dat ghy ons boozstelt ? laet u dan ghenoeghen dat wy de Boeckten van
 Gods Woordt/ in grooter reberentie (als ja billic is) aememen. Ist om
 goede ordinantien te stellen/ in 't gunt dat in Gods Woordt na teghen-
 woordiger gelegentheyt niet ghenoechsaem geparticulariseert is ? Het
 waer een dinck soo men ons sulck als goeden raet aengediend/ ende inde
 Christelicke bypheynt ghelaten hadde : maer dat wy ons daer aen ber-
 binden souden/konnen wy ons niet berichten recht te zijn: die wy enen
 regel in Christo hebben/ daer aen wy genoegh te houden binden/ ende
 den welcken wy volgende/ sekerlich weten/ dat wy niet dwaalen mogen.
 Daer ter contrarie wy sien dat ten allen tijden de Concilien/ Synoden/
 ende Decreten/ weynigh byzichts gedaen/ ende altyds veel quaets ver-
 oorsaeckt hebben. By den Apostelen den gantschen tijdt haers loops
 duerende/ende ruym ober dertigh Jaren gheprescribeert wesende/ is
 een eenigh generael Concilium tot Jerusalem gehouden : Maer van
 sulck een sake die het eenige Fondament der salighejdt in Christo be-
 treffende was : Ende de welcke (daer de Joodsche Kercke harer wet-
 tige besnijdinge/ die sy neffens Christum indringen wouden / een seer
 klaer woort hadde) niet wel anders beslecht konde worden. Dit Fon-
 dament nu ten bollen geleyt zijnde/ mogen wy in alle sekerheyt daer op
 bouwen : ende en dorven niet ten allen drie Jaren nieuwe Synoden
 houden : daer upt ten laetsten der Decreten/ daer aen wy souden ghe-
 bonden zyn/soo veel worden souden/ dat wy deses bants qualijck/ ende
 niet dan met grooter moeyten/begin ofte eynde/ souden binden mogen :
 Ende onse hinderen/ of sy niet ghenoech te studeren en hadden/ souden
 weder met een Jus Canonicum te doen krijgen. Het Concilium Pyce-
 num wort booz anderen in 't ghemeen hooch ghepresen/ ende mochtans/
 dat ghy beter als wy/ ghelesen hebt / ist daer mede soo weynich uptghe-
 recht/ dat daer naer de Arrianen veel stercker/ ende meer ghestijbet
 gheworden zyn/ als sy opt te horen waren. Soo weten wy oock/ dat
 gelijck de Paus/ van wegen des opsichtes der Kozstentheyt/daer inne sy
 ghemeenlijck gerespiceert worde/hem van alle Kozsten-Princen Mees-
 ter gemaect heeft/ende ten aensien des boozstantes van't Kozstendom/
 de Princen tot sijnen appetijte geset/ende ver set heeft : Gelijck hy dan
 Puppijn de kleyne/ den Soon van Klaerle Martel/ dat een Bastard
 was/ Koninck van Byzantkrick ghemaect/ ende den waren rechten
 Koninck Hilderich afgeset heeft : daer ober hem de Hollandsche Cro-
 nijk-schryber be-
 roudet/ van Paus machts grootheyt : Ende des

ses selven Puppyns Sone / Kaerl de groote / heeft den Paus Kieſer van Roomen ghemaecht / ende den Griekſchen Kieſer Conſtantijn de ſefte / dat Roomſche Rijk benomen / om dat hy een quade Soon der Roomſche Kercke was : verachtende met ſommighe ſyne boozſaten / den Beelden-dienſt : Ende heeft alſoo dat eenige Kieſerdom / volgens aen tweeen gefplittet / midt dien dat de Weſterſche Kieſeren / naer ſommiger beduncken / Paus vaſallen geworden ſijn. Alſoo / ende conform van deſen / heeft oock een Nationael Concilium / dat Weſt-Kieſerdom / tot den Duerſchen ghebracht / om dat de Griekſche Kieſeren behulp tegen den Saracenen gewepgert hadden : het welck of by den Griekſchen Kieſeren / recht gewepgert worden is / hebben wy niet te diſputeren / dien oock 't ſelbe niet aen en gaet : dan wy hebben booz-genomen hier wpt te bewiſen / dat de Concilien / met haer booznaemſte hooft / de Paus / oorzake tot den Pauselijcken Kieſerdom / ende tot de groote mutatiën van Rijken gegeven hebben. Doch ten is met deſen onſe ſeggen niet / dat het jegenwoordigh Synodus van gelijken booz hebben ſoude : want oock d'eerſte Synoden / inſgelijck de eerſte Pausen / het quaet welck naer ghebolght is / niet boozgenomen hadden : Dan wy bewiſen wpt lebendige exempel wat van den Concilien of Synoden / als ſy macht krijgen / booz bzychten te verwachten ſijn : Ende ſoo veel konnen wy wpt het jegenwoordige Synode ſpozen / dat by aboutuyt by andere Provincien ſoude geſeyt willen worden / dat wy deur den Synodo / wel ſouden moghen hooft van alle die ander Provincien worden / daer onſe Graeſſchap / adjunct Zeelant / drie ſtemmen toe geſtaen worden : daer geen andere Provincien / behalven Vlaenderen / dat twee ſtemmen hebben ſoude / meer als eene ſtemme gegunnet wert. Het welck oft wel een aenloekſel booz ons ſchijnt te weſen : nochtans ſo wy ooc anders als na haren ſin ons ſchicken mochten / als dan ſouden oock de verſtroypden in vzeemde Landen / ons over-ſtemmen moghen / ende alſoo de vzeemden over ons alle gelijck / heerſchappijne krijgen. Waer deur doch anders ? als deur Quasi Paus / macht hebbende Synoden.

Wanneer het alleen Eccleſiaſtique dingen waren / die in het Synodo afgehandelt worden / wy ſouden ons te wepniger hier mede bekommeren willen / ende Kerckelijche ſaken / Kerckelijcken beſlechten laten : Gelijck wy dan onſe Kercken / ſoo veel de Eccleſiaſtijche ſaken belanght bevolen hebben : maer alſoo queſtie is van onſe auctoriteyt / welbaert ende byſhept der gemeene Onderſaten : ende van de verbejdinge ende verſtauninge onſer aller Huſen ende familien : ſo en konnen wy ons niet onthouden van het gunt dat ons Ampts-halben opgelept is. Ende ten eerſten / onſe auctoriteyt aengaende / wy bebinden dat mit ſ'taenennen der verhandelinge in het Synodo / wy van wegen onſer gemeente ende publijcke goederen / ende in onſe Officie niet anders als Vaſſallen des Synode haer ſouden gehouden worden. Want mit dien dat ſy ſetten

setten dat de nominatie ende electie der Predicanten by der Gemeente:
 ende by der Obericheydt de approbacie staen soude: soo verstaen wy
 wel dat sy ons gonneu dat Keyser Henrich de vyfde/den stoel van Croo-
 men/boven sijn booz-ouderen possessie toegestaen mach hebben: maer
 wy en binden die van het Synodo noch noyt in possessie geweest te zijn:
 dewijle sy al haer possessie ons/ ende wy hem van den haren/ niet te bez-
 dancken en hebben: Ende alsoo wy hem vanden haren/niet te bedanc-
 ken en hebben/ ende alsoo wy de approbacie op onser zijde by sulche res-
 strictie binden/ dat de Obericheydt seer gliffich gaen hebben soude/ soo
 wanneer sy niet by der hant van het Synodo gehouden worde: soo en
 bebinden wy niet anders/ als dat het Synodus poogt om 't Hoofst van
 de Oberhejdt te worden. Want alsoo spreeckt de Kercken-ordeningh/
 dat de approbacie der Kercken-dienaren de Oberhejdt toekomt/ by soo
 verre sy professie van de gereformeerde Keligie doen: Ist dan by al-
 dien dat sy verstaen met dat woortd reformeert een Keligie die het her-
 stant van het Synodo geconformeert soude zijn/ so en soude de Oberig-
 hejdt dat Privilegie niet anders genieten mogen/ dan als een lid wesen-
 de van het lichaem/daer van het Synodus een Hoofst wesen soude: En-
 de by seyl van desen/ soo soude/ of de Kerckelijche creaturen des Syno-
 di/ Meesters/ ende Dispenseurs der Geestelijche goederen/ die een goet
 deel van de publijcke rijckdommen zijn/gehouden moeten werden: Of
 daer en soude in Obericheydt niemant mogen geadmittleert worden/ als
 de creaturen van het Synodo. Ende dit en soude niet alleen van wegen
 Kercken-dienaren plaets hebben/ maer het soude oock met het onder-
 hout der armen/ Gasthuys-meesteren/ ende aen ende afstellinghen der
 School-meesteren/ van ghelijcken gheshouden worden: Daer wyt dan
 eygentlijcken volgen soude/dat niet alleen wy/ ende onse gantsche ghe-
 meente soude het Synodo onderworpen zijn: maer dat oock van onse
 kinderen niet dan na hare opinien gheinsitueert wordende/ sy soudent
 erf-meesters blijven/ ende alsoo een absoluut sozgheloos regiment ober
 allen besitten. Niet te min wy mogen wel lijden/ dat ander luyden op
 haer eygen besoldinge sulche Kercken-dienaren aen nemen/ ende haer
 eygen kinderen soodanige School-meesteren stellen als hen belieft/ son-
 der opzwer. Maer gelijk wy niemant in 't syne dwingen willen/soo bez-
 geeren wy oock in 't gunt/ soo wy anuyts-halven/ 't zy in geestelijche of-
 te andere saken/te bebozderen hebben/onser eygen conscientie machtich
 te zijn. Soo veel het andere punct van de gemeene vyzheyt/ende upter-
 lijck welbaren der Onderfaten aengaet/ wy hebben te vozen gheseyt/
 daer by wy noch persisteren: ende by Gods gratie verhopent tot inder
 doot te volherden/ dat wy tot geen Religions-dwang (hoe sleyn zy ooc
 zy) verstaen konnen. Ende daerom konnen wy lijden dat de gheleerde
 haer/tegen de verdoolde opinien/ met schrijven ende spreken/ na hare
 wetenschayt gebuyctie: heulieden selfs te bedencken ghebende/ of sy
 niet

niet meer oorbærſ met beleeftheit die verdolende / te gemoete gaende / doen ſouden / als ſp met hert ſpreken / ſchelden ende ketteren doen: Dan wy verklaren altydt / dat wy op de hierckelijche cenſur / ende wyt het oordeel der geleerden niet een minſte gedacht en hebben / om teghen pze- mant als ketteren te procederen : Dan wy hebben onſe Bierſchare / daer wy God booz ooggen ſtellende hopende te wiſſen ende te doen / als wy in onſen eenbont met goeder Conſcientie ſullen bevinden te behooren. Wel vzeemt in onſe ooren luydende / dat oock de Luyden ſoo verre komen / dat ſp tot Boecken te verbieden boozgaen / ende niet dan by gratie ende Pzebilege (als certijds de ketter-meesters plichten) toe- laten willen : Een ſake weſende daer ober men de Pauselijche regce- ringe alle wege billikr gheſcholden heeft. Ende daer wy liberteit ghe- roepen hebben / behoorden ſluyden wyt de Hiftozien / die ſp genoegh ge- leſen hebben / wel gheleert te zyn / dat de wyſheyt altyt booznamelich in- dien beſtaen heeft / dat pemandt ſyn gheboeken by wyt ſpreken mochte. Ende het is dat eenich merck-teecken van tyranije gheweest / als men ſyn ghedachten niet by wyt ſpreken moeſte. Boozwaer de redelickheyt die alleen tyranije teghenſprecht / leert ons in 't gemeyn / dat de waer- heyt ſoo weynich als het licht mach gedrongen worden : Ja de waer- heyt / als het licht inden duyſteren by de logen geſet / ſchijnt dies te klaer- der / de loghen altyt ſal van ſelfs verdwynen / ende en ſal by de waerheyt niet heſchen mogen. Daerom het wel tyranifch is met den afghewo- kenen Juliano goede Boecken te verbieden / om de waerheyt te dem- pen : maer u lief hebbers der waerheyt en achten de logen-ſchijften niet / die haer ghenoechſaem ſelfs ſtraffen : ende te meer ſoo waer de waerheyt gheleden wort : ſp ſtraffen de ſchrijbers wel / maer de Boec- ken te verbieden / dat ſal van hem ſelfs komen / als de vzeefe des Heeren / gelijk inden Epheſeren geſchiet is / in haer een afkeer van ſulche Boec- ken gebaert hebben ſal. Het leſte punct daer van vermaent is / ſeyden wy te beſtaen in de verbruydinge onſer familie ende geſlachten : waer in wy booz eerſt ſien een juck / dat ons zwaerder / als in 't Paus dom opt geweeſt is / om dragen zyn ſoude / indien dat den houtwelijcken tuſſchen Ooms-kinderen / verboden wert : het welch wy niet verſtaen dat het geſchien ſal / maer wanneer 't gheſchiet waer / ſouden wy de kinderen booz geen Baſtaerden houden mogen / ende (onder reverentie geſproken) den Pauselijcken dreck weder in nemen / in 't gene des van Godt geen verbodt en is / ende dat de Keiſer in den beſchreven Rechten wel wy- druckelijcken toegelaaen heeft : zijnde alleen deur het Pauselijch regi- ment niet veranderinge der Politien / in onbruyck gekomen. Ende ons noch booz ooggen leggende het groote quaet dat Hollant overkomen is / om dat het Concilium te Conſtans / in 't Houtwelijch van Vrouwe Ja- coba van Beperen / ende Hertoge Johan van Zaband / ſtaende in den graet van Ooms-kinderen / niet heeft diſpenſe-
redon

reden om een meerder af heer van soodanige Concilien te hebben / daer in sulke plat verboden / ende oock het remedië van dispensatie gaantsch niet toegelaten en wert. Het is wel een saeck/ mochtment segghen / die achter wegen gelaten kan worden/ wy raden oock daerment laet : maer die nu zijn sinnen in de handt niet en heeft / bien en mogen wy niet binden/ daer in hem God ongebonden laet. Ende in 't generael/ so weynig als van eenige andere saken / ende veel weynigher ist ons in saken van Houwelijck te lijden/ dat wy onse Wijven ende kinderen/ daer by alle de Republijcke/ ende eens yder mans huys bestaet / der Geestelijcke Jurisdictie / ende den stemmen van eenige vzeemdelingen souden onderwoopen laten zijn : dan dat wy des halven niet en weten / sullen wy middelen binden/om ons des niet soo wijzen lieden als die van het Synodo te beraden. Begeerende alleen dat het Burgerlijck regiment/ geelijck het Politijc is/ oock geheel ende onverdeylt by de Politische Overheyt blijven moge : Ende dat wy der Gheestelijckheyt/ ofte den Kerkelijcken mannen tot een nieuwe Jurisdictie ende meesterchap / ober Obericheyt/ Onderdanen/ Wijs ende kinderen/ geen deur ende poorten open en doet. Als wy ons dan wel expresselijck by desen verklaren/ ende betuygen voor Godt ende u mijn E. Ed. Heeren / dat wy nimmermeer daer in dencken te verwilligen / ende alsoo weynig als het oude Pausdom weder aen te nemen. A Ed. ende Eerw. ootmoedigh bidde/ende/ ende broederlijck vermanende / dat deselve na haerder meerder wijsheyt/ met Gods genade dese sake wel-bewegen / ende met ons de handt daer aen houden willen/ dat wy de Gemeente in hare particuliere opinien/ niet tegens Burgerlijcke rust strijdende/ in liefde dragen / met liefde aen ons locken/ in der liefden behouden/ ende met een goetwillich volck/ als Vaderen met hare kinderen/ den gemeenten byant tegenstant te doen/ macht hebben mogen.

Uwe Ed. ende Eerw. goetwillige ende getrouwe
Mede-lidmaet der Stadt van LEYDEN.

I. van Hout.